

Titel: Den nu herskende Religions 1. Beskaffenhed. 2. Liighed med den Sande, 3. Mangler, 4. Farlige Følger,

Citation: "Den nu herskende Religions 1. Beskaffenhed. 2. Liighed med den Sande, 3. Mangler, 4. Farlige Følger," i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 19*, A.F. Stein, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_019-shoot-workid1_019_005.pdf (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 19

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Den nu herskende Religions

1. Beskaffenhed. 2. Liighed med den Sande.

3. Mangler.

4. Farlige Følger.

Kiøbenhavn, 1771.

Trykt og findes tilkiøbs hos August Friderich Stein, boende i Skidenstrædet.

2
3

1. Capitel.

Den herskende Religions Beskaffenhed.

Bed den herskende Religion forstaaer jeg ikke her de Grunde og Erfaringer, den største Mængde tænker og handler efter; Det Falske og Skadelige i Mængdens Tænkemaade har den fornuftige Deel i alle Nationer til deels opdaget og beskiæmmet.

Ikke heller betegner jeg under dette Navn dem, som endten forkaste all Religion, og ere frekke nok til at løse hans Baand, og kaste hans

4

Reeb fra sig, som boer i Himmelen, og leer deraf; eller dog nægte den aabenbarede Religion sin tilbørlige Værdie og Myndighed. Fornuften har i mange Skrifter vundet Seyer over saadanne, og viist, at de endnu behøve at tænke rigtigt, grundigt og sammenhængende.

Men herved forstaaer jeg den, som hærsker hos den saa kaldte sundere og klogere Deel af Nationen i alle Stænder, som baade antage den hellige Skrift, som et guddommeligt Ord, ansee den, som den højeste og uigienkaldelige Regel for deres Troe og Levnet, og tildeels stræbe at rette sig derefter; Dennes Beskaffenhed vil jeg her tage i Betragtning for at see, om det ey kand passe sig paa vore Tider, saavel som før, at ikke mange vise, mægtige og velbaarne efter Kiødet ere udvalgte.

Naar man betragter den nu herskende Smag i moralske, filosofiske og theologiske Skrifter, haaber jeg, man tilstaaer mig, at

1. Adskillige Stykker udfordres til at udgiøre det Hele i den moderne Religion, hvilke Stykker ere Kundskab, ædle Følelser, og et udvortes andægtigt, ærligt, retfærdigt og kierligt Levnet. Disse Deelee paastaae de beste iblant dem at bør være samlede med hinanden, men

5

dog mene de derhos, ar der ene Stykke af Religionen kand gjerne være der, skiøndt der andet fattes.

Saaledes er det almindeligt at høre Folk dømmes: Den har god Oplysning i sin Christendom: Den kan prædike vel og forstaaer sin Bibel, skiøndt hans Levnet ey svarer dertil; Hvormed de fleeste tilstaae, at Religionen kand efter deres Tanker deles, og at dens Dele ikke nødvendig hænge sammen med hinanden.

2. Gjør man Mennisket endten til en virkende, eller dog medvirkende Aarsag i Religionen. Man holder meget i vore Tiider over til den første Mening; at sætte hele Religionen i Menneskers Arbeydsomhed og Flid, og den største Deel bekiender aabenbare, at deres Fornuft bør være Maalet, hvorefter de guddommelige Sandheder maae maales; Hvad der ikke passer sig til den Allen, skieres i vore Tider efterhaanden af. Nogle, som nøyere hænge ved Bogstaverne af deres Systeme, gaae vel ey saavidt, men antage en foregaaende Forbedring i de menniskelige Kræfter, hvorefter de siden troe, at Mennisket skal virke, stræbe og arbeyde sig frem.

3. Erkiende de ikke de aandelige mærkelige Erfaringer af Guds Virkning paa Hier-

6

tet, som skeer, naar Mennisket igienfødes, faaer Troen, og siden faaer den hellig Aands Besegling paa Syndernes Forladelse i Jesu, og i ham en Forsmag og Begyndelse af den tilkommende Salighed, som er den rette og eneste Kilde til den sande Helliggiørelse. Disse Erfaringer anseer nogle alleene som Privilegier for visse Personer paa visse Tider; Og de fleeste ansee dem unødvendige i Religionen, og forkaste dem endog som æquivocques, falske og enthusiastiske; skiøndt endeel beholde Navnene af disse Guds Virkninger, og forklare dem, som nogle umærkelige Erfaringer, der ey kunne kiendes, før bag efter i Naturens Forbedring.

Hvad nu Delene i Religionen angaaer, paastaae de først, at Kundskab er en væsentlig og fornøden Deel af Religionen, skiøndt de ere villige i at give efter som forhen er sagt, hvad er Christeligt levnet angaaer, at det ey saa nødvendig behøver at følge med Kundskaben; Man kand, mene de, have et slet Hierte, være en Slave af Lysterne, være hevngierrig, stolt, egennyttig, forfængelig, og dog have Kundskab, ja stor Kundskab om Gud og hans Villie.

Nu de have og Kundskab, men den Naturen kand fatte; De øse den ved eget Arbeyde af 2de Kilder, som de meene, Guds Ord og Naturen, men de øse den med eet og det samme

7

Kar, deres Fornuft. Den de hendte af Naturen, kalde de den naturlige Theologie; den de derimod lære af Bibelen, kalde de den aabenbarede Theologie, og hvem som endnu agter den gamle theologiske Klædedragt, kalde vel denne sidste Kundskab den aandelige Oplysning: vist er det, hvad de fleeste ansee for aandelig Kundskab, er ikke andet end den naturlige Kundskab, for saavidt dens Grunde samles af Bibelen; thi den er i ingen anden Ting forskiellig fra all anden menneskelig Kundskab, end i Henseende til Bogen, den tages af; ligesom et Kar bliver derfor ey til 2 Kar, fordi der øses i af 2de Kilder. Hvad ellers den naturlige Theologie angaaer, som i vore Tider har faaet en stor Anseelse, og er bleven et Forgemak, hvorigiennem man maae gaae for at komme til den aabenbarede Religion, da vil det blive vanskeligt at godtgjøre, at den ey har sin glimrende Anseelse af laante Sandheder; thi jo mindre Bibelen har været kiendt, des mindre har man vidst af denne naturlige Theologie.

Videre betragte de selv den theologiske Kundskab lige med de øvrige menneskelige Videnskaber, naar de tilskrive den en gradeviis Tilvext i Forhold med det Lys, som haves i andre Videnskaber, saa de troe, Videnskabernes Tilvext bringer Lys ind i den, og at følgelig Theologien staaer i et større Lys nu, da de øvrige Viden-

8

skaber synes at være berigede med en anseelig Tilvext, end den var i Kirke-Fædrenes eller Luthers Tid. Indtet er almindeligere at læse og høre end om de reensede, klare, meget udbredte og nøye bestemte Indsigter, Theologi nu have, imod at de forrige Theologi ansees at have talet ubestemt, forvirret, utydeligt og utilstrækkeligt. Dette viser kiendeligt, at med alle de Complimens, man gjør for den theologiske Kundskab, som tages af Bibelen, behandles den dog paa samme Fod, som de øvrige Menneskelige Videnskaber, og ansees at faae en nye Skikkelse hvert Seculum, eftersom Smagen afvexler i de øvrige Studeringer.

Hvorvidt Kundskaben bør strække sig for at blive salig er meget ulige bestemt. De som endnu agte den gamle systematiske Form, kunne ey taale at tabe een Bogstav i deres System; Efter deres Indsigter staaer det ey rigtigt med dem, som ey strax kand begribe alle deres Fundamentelle Articler, eller troe dem saa nødvendige, som de. De øvrige indskræke den fornødne Indsigt i snevrere Grendser; de i sær, som ere Kiendere af Smagen, og antage Hiertets Følelser for en Deel af Religionen, ere de villigste i at indbefatte det fornødne i Religionen i faa Begreber: og tilhobe ere de tilbøieligere at sætte Religionen, naar den skal fattes kort, i Guds og Pligternes Kundskab, end i Guds og Jesu Christi Kundskab og Troe.

9

Endelig er deres Kundskab i Theologien liig den i de øvrige Videnskaber, at den er læt at bevare, naar først begrebet om Tingen efter Fornuftens Maalestok er bestemt og fattet, saa gaae de frem i en meget stærk Troe, eller efter det moderne Sprog i en klar Overbeviisning; og have saa intet videre at gjøre, end at arbeyde paa deres Hierters og levnets Forbedring som de kalde det.

Hvad det 2det Stykke, nemlig de ædle Følelser angaaer, da er det egentlig et nyet Stykke, som Smagens Tilvext i vore Tider har bragt ind i Theologien; thi før denne Periode bestod Theologien ikkun af Kundskab, som kaldtes Troe, og Levnet. De nu, som ved en sleben og fin Opdragelse og saa kaldede smukke og vittige Skrifters Læsning have erhvervet sig de saa kaldte finere Følelser, troe ey, at blotte Termini og Definitioner, og et stivt udvortes regelmæssigt Levnet ere nok til Religionen; men fordre der foruden en Kierlighed i Hiertet til det Gode, og de Gode, og gaae saa et godt Skridt nærmere til den sande Religion, end den øvrige Hob, og tillige have den største Anseelse af Religion for Fornuften. Dette Stykke af Religion, tilstaae de, ey at være bunden til visse Folk, Skæder, Tider eller Religions Bekiendelser; De antage deres Mynster ligesaa snart fra Persien, China, fra Athen og Rom, som

10

fra Palæstina og Christelige Lænder; ja de Mynstre, de tage, skjønt meere sielden af Bibelen, maae iføres en anden Dragt, end den, de der have, og gjøres meere kielne og bløde, førend de bydes frem til disse Følelser.

Hvilket alt er en Tilstaaelse af, at der ingen nødvendig Forbindelse er imellem deres Religions Kundskab og dette deres beste Stykke af Religionen, da de ey tør brøste sig af at have finere Følelser for Friehed, Ære og Kierlighed, end nogen af Alderdommens Heldte, Philosopher og skionne Aander.

Hvad omsider det 3die Stykke af den moderne Religion, et udvortes Christeligt Levnet angaaer, da bestemme de sig af sig selv til Pligternes Udøvelse, og uagtet de antage er servum Arbitrium efter Kirkens Lærdom, modsige de dog dette bestandig i Pligternes Udøvelse, og selv udøve og udfordre i samme en fuldkommen frie Bestemmelse: Dog dele de sig i 2de Partier, af hvilke nogle lægge Følelser og et saa kaldet ædelt og godt Hiertes Bevægelser til Grund i deres Handlinger: De andre derimod, som ey ere saaledes Kiendere og Yndere af Smagen, bestemme sig efter Fornuft-Slutninger og Grunde tagne af deres Kundskab i Religionen; hvoraf fremkommer en udvortes Stivhed og Nøiyagtighed efter Regler, Bogstaver og

11

Ceremonier, og af hvilke en Deel kunne udøve den største Uret allene for at følge antagne Regler og Maximer.

Denne er noget nær den moderne Religions Tilstand hos Mange, som i vore Tider synes de ivrigste i at ville udbrede og følge Religionen; hvilket jeg haaber, ingen nægter mig, som giver Agt paa den Tone, der hersker i de theologiske Skrifter, som nu tildrage sig Opmærksomhed.

12

2det Capitel. Dens Liighed med den Sande. Een af de Aarsager, som tiene til at befæste

dennes Anseelse hos saa mange, er, foruden Naturens medfødte Fordervelse, som helst finder Smag i den Plan, hvor den selv kand faae Æren og virke, og desuden ikke kiender til nogen anden Virksomhed end Naturens, saalænge den er sig selv overladt, den Liighed, den i mange Poster synes at have med den Religion, Bibelen taler om; ved hvilken Liighed de forføres til at troe, at deres Religion ey trænger til Forbedring, da den baade behager Fornuften, og synes at finde Bifald i Bibelen.

Denne Liighed findes i følgende:

1. Antage de Bibelen for et Guddommeligt Ord, og dens saavel historiske, som dogmatiske og moralske Sandheder for fuldkommen rigtige, troeværdige og over alle Tvivl og Undtagelser, ja som deres høyeste Lov og Regel for all deres Forhold, og eneste Veyvisere til en fuldkommen Roe og Salighed.

13

2. Antage de alle de Begreber, Bibelen anviser om Gud, Forløsningen, Synden og Menneskers dybe Fordervelse og Nøiyvendighed til at forandres og forbedres, og om det Tilkommende; dog paa denne Maade at de lempe alle disse Begreber efter Naturens Maade at døimne og handle efter; thi

Hvad (a) den Lærdom om Gud angaaer, antage de vel en Treenighed i Guddommen efter deres Ord at døimne, men ansee dog den Eenighed ey meget anderledes, end den Eenighed imellem 3 jordiske Konger eller Brødre; hvori de rette sig efter de menneskelige Begreber, som ey anderledes kand samle 3 menneskelige Personer, men maae sætte den ene uden for den anden; hvilket de og gjøre i Henseende til de Guddommelige Personer, som de vise, naar de støde sig over, at de Troende søge den treenige Gud samlet og under eet i Frelserens Guddom.

b) Hvad den Lærdom om Forløsningen angaaer, de som de nødvendig maae blive Feil var hos dem, efterdi de antage og følge en Moral, kunne de og nogenledes indsee deres Trang til en Forløser, hvilken de og beskrive, som en guddommelig og fuldkommen Forløser fra alle Synder. Men efterdi en saa meget er Synd i

deres Øyne, som dog er det

14

i sig selv, saa bliver hans Forløsning ey heller forstaaet eller antaget af dem i sin rette Fuldkommenhed, da de fleeste af dem ere karske, der ey eller dog kun lidet have Læge behov, hvorfor de og tillige ey ansee Forløsningen anderledes end som et Supplementum til deres eget Gode; hvilket kiendes bedre af

c) Deres Tanker om Synden, da de vel antage alle Definitioner og Divisioner om Synden, og vel erkiende, at alle Afbigelse fra Lovens Bogstaver og Regler ere Synd; men glemme en Hoved-Regel, som Mennesket blev skabt til at følge, nemlig den: at lade Gud virke Lovens Lydighed i sig, thi dertil fik vore første Forældre Guds Billede, og derfor siger Jesirs, at naar den Hellig Aand kommer, skal han overbevise Verden om Synd, nemlig den, at de troe ikke paa ham, det er, at de ikke i Troen til ham lader Gud selv udrette at ville og udrette efter sin Velbehagelighed. Denne Synd, de ikke erkiende, er Vantroen selv, den største Hoved-Synd og Moder til alle Synder, og viser et Hierte, som bær Mistillid til Guds Kierlighed og Magt, og stoler paa sine egne Kræfter, som dog ikke ere andet, end afrevne Kræfter uden for sin rette Orden, thi dem fattes jo af Naturen den Roes, som de skulle have i Gud: Derfor ere og alle de skønneste Virkninger af Naturens Kræfter, saavel

15

hos Guds Børn, som hos de beste Verdens Mennesker idel Synd, naar de foretages uden sin Orden, som efter Guds Ord er, at de bør giøres i, af, og for Herren; Og naar saaledes alle i Verdens Øyne skinnende gode og herlige Gierninger blive Forseelser og Afbigelse, som vist skal erfares, om ikke før, saa i Døden, naar Samvittigheden seer, at indtet holder Prøve for Guds Dom, uden hvad Gud selv har virket; Saa sees langt lettere, at de endnu mindre, kiende til Syndens fulde Strækning og Størrelse, som allene hænge i udvortes Regler, Ærbarhed og Ceremonier uden engang at kiende og følge de saa kaldte Hiertets ædle Følelser. Saadanne Folk have vel i Mængdens Øyne Anseelse af de Gudfrygtigste, saasom de udvortes vise en besynderlig Aceuratesse, Iver, Regularite og Ærlighed, men gielde dog kun lidet i deres Øyne, som agte mere et godt Hierte, og gielde i Guds Øyne efter hans Ord for store Hyklere og Guds Bespottere. Men ligesom de nu antage Lærdommen om Synden, saa fatte de og Lærdommen om

d) Naaden, nemlig Bogstaverne og Navnene deraf, og af Tingene selv ikkun saa meget, som passer sig paa deres naturlige Fornuft og Villie; thi

16

1. Først have de en Fortrydelse over Synden, ey over alt det efter Guds Ord er Synd hos dem, men over det de selv erkiende og antage derfor, som strax viser sig efter det foregaaende at være langt ringere, end den Fortrydelse, David havde, som efter det Hver og Mord, han havde begaaet, angrede ikke disse grove Feyl allene, men at han var undfangen og født i Synd; og er altsaa deres Fortrydelse ey den, hvorved Gud æres, og faaer Ret i sine Ord, naar han dømmes: Dernæst er det en ved Speculation og den Skades Følelse, Synden bringer med sig, opvakt Sorg, følgelig hører til den Classe af naturlige Gierninger, som er Synd med, saavel som det der fortrydes;

2. Dernæst have de og en Troe paa Jesum, men en Troe, som all anden menneskelig Troe, der bestaaer af foregaaende Kundskab, Bifald og naturlig Tilegnelse; Denne Sammensættelses Maade af Dele forraader kiendeligt et Menneskeligt Værk, for saavidt de betragtes adskildte og efter hinanden, saaledes som de ere i deres Troe, da derimod den Troe, som er Guds kraftige Styrkes Gierning i Mennesket, indeholder i een eneste Actus Kundskab om Christo, Bifald og Tilegnelse, og erfares aldrig nu, som en Kundskab, nu som et Bifald, og saa videre, men yttre

17

sig allene endten som en Længsel og Jagen efter Christum, eller som en Griben og Besiddelse af ham. Den moderne Troe derimod, foruden at den bestaaer af Dele, som følge paa hinanden separate, yttre sig hos dem fornemmelig som en Forstandens Virkning, hvortil udfordres ikkun et nogenledes Begreb til at fatte troeværdige og rimelige Ting, hvorfor den er ikke heller andet end en menneskelig Gierning, da det ligesaavel hører til de naturlige Gierninger, hvad der virkes af Forstanden, som hvad der virkes af Villien, hvilket ikke passer sig paa den sande Troe, som i Guds Ord sættes uden for, over, og imod all Menneske-Gierning, og all Naturens Virkning.

Derforuden slette de moderne noget ind imellem disse Dele, som ikke hører dertil, i det de lære, at man ikke med Tillid maae tilregne sig Jesu Fortieneste, førend der ere i det mindste nogle for Naturen kiendelige Spor af et Christeligt Levnet; følgelig bestaaer deres Troe af 4 Stykker, Kundskab, Bifald, Gierninger og Tillid; og derpaa sige de, at Gierningerne skal følge, for at blive ved deres System, det er at Gierninger skal følge efter Gierninger, i Stæden for de efter Guds Ord skal følge ester og flyde af Troen.

18

3. Have de og en Omvendelse eller Igienføddelse, nemlig Navnet deraf; thi i Guds Ord betegner det en guddommelig Forandring, som virkes i Mennesket ved Ordet, som er en eneste Actus, hvorved et nyt Liv skabes i Mennesket, nemlig Troens Liv til at fatte og være forenet med Gud i Jesu, og fra ham tage all guddommelig Kraft til Livet og Gudfrygtighed. Denne Gierning lignes i Guds Ord ved en Opvækkelse fra Døde, ved at komme

fra Mørket til Lyset, og ved en Skabelse;

følgelig maae et Menneske, som i Sandhed omvendes, kunde sige, naar han mærkede en saa stor, og guddommelig Forandring: Derimod er den moderne Omvendelse en umærkelig Forandring, som skeer Tid efter Tid ved Naturens Forbedring,

og har ikke andre Criteria, end at de en Tid ere lidt Klogere og bedre end før, saa

de aabenbar forvirre Omvendelsen og Igienføddelsen med Helliggiørelsen, som gaaer Gradevis frem, da derimod Igienføddelsen absolveres i en eneste Actus; denne Lærdom om Igienføddelsen holde de moderne i Mørke, ville ikke ud med Sproget, om de ere omvendte, og naar de bleve det; Folk, mene de, skal troe dem paa deres Ord,

at de længe have været omvendte, fordi de ere forstandige og skikkelige, saa det gjerne endnu kand hede til mange, som til Nicodemus fordom: Er du en kætete i Israel og veed ikke dette? nemlig om Igienføddelsen. Stolte nok ere

19

de til at helliggiøre dem, det arbejdede de ivrig paa; men saa ydmyge ere de tillige, at de endten fortie Omvendelsen, og forkaste den, som enthusiastisk og fanatisk; eller og, naar de nødes til at trække den Lærdom frem, gjøre de den til et Menneskeligt Arbejde liigt deres Helliggiørelse.

4. Videre have de og en Helliggiørelse og gode Gierninger, som er det vigtigste, og rettere at sige det eneste Stykke i deres Religion, det er deres Anchora facra, de vedligeholde deres Anseelse og Credit ved, og forhverve sig Navn af ærlige, arbeidsomme og ivrige Folk. Som nu Grunden er, som forhen er viist, Menneske-Virkning, saa sees let, at der samme er at forstaae om deres Helliggiørelse. Men da efter vore symboliske Bøger de gode Gierninger skulle være Jesu og den Hellig Aands Frugter annammede af Troen; deres derimod ere en Continuation af af den begyndte Tænke- og Handlemaade, saa for at fyldestgiøre Bogstaverne skiere de et Stykke af deres Levnet af, og kalde det Troen, og det Øvrige Helliggiørelse. Men da disse 2 Stykker altid ere efter Bibelen samlede saaledes, at et omvendt Menneske ved Aandens Troe annammer Guds og Jesu Kraft til Frugternes Frembringelse i Naturen, saa at, naar han troer, virker han tillige, saa er derimod

20

den moderne Troe skildt vidt fra deres Gierninger. Derfor bliver det dem altid et uforstaaeligt Sprog at virke, bede, arbejdede i Troen, og at hvad der ikke gaaer af Troen er Synd; Og eftersom de ikke have den Aand, hvormed der skal troes, og hvormed de skal annamme den guddommelige Kraft, og følgelig ingen anden Kraft kiende til, end deres egen Naturs Kraft, saa endten tænke de, at deres egne Kræfter ere den Hellig Aands forlenede Kræfter, eller og forkaste de den Hellig Aands Virkning i Helliggiørelsen, som noget unødvendigt og farligt. Derover tale de Klogere iblant dem heller om deres forbedrede naturlige Kræfter, at de kunne bevare deres naturlige Arbejde, end de ville erkiende idel skienkede og forlenede Kræfter, som differere, fra Naturens.

5. Fremdeles have de og et Haab om Salighed, nemlig et Haab af Gierninger. Da først troe de man maae gjøre sig et godt Haab derom, naar man kiendelig er voxet i Dyder og gode Bestræbelser. Et Haab om Salighed, før der er mindste gode Gierning at bygge paa, er de fleeste ubekjendt og forargeligt; og endnu mindre kiendes til et Haab af det Slags, som findes hos de sande Troende, nemlig et levende Haab, som med uomstødelig Vished seer sin Salighed. Det moderne Haab er en meere end en rimelig For-

21

12

modning, et Maaeskee, og det vilde de fleeste udtolke, som en Stolthed, i fald man vilde fordre meere af dem; Saa skiøndt vores Systemata og Guds Ord vise os, at all Salighed og det evige Liv er Guds Naade-Gave i Christo Jesu, saa vende de det dog om i Gierningen, og gjøre paa sin Catholsk det evige Liv til en Fortieneste eller Følge paa Gierningen. Sproget er nu finere og smukkere end i Luthers Tid, men Mening er den samme.

6. Videre have de og en saa kaldet aandelig Striid, nemlig imellem deres Fornuft og deres Begierligheder af

samme Slags, som den, de hedenske Philosophi have følet; Men de agte ikke, at i den Strid, Bibelen taler om, er hele Naturen, Forstand, Villie og Kræfter den Fiende, der strides imod; Men dette er ubegribeligt, ja daarligh for dem, som ey kiende til det 2det Parti, som kand være i Mennesket, og er i alle Troende, nemlig Aanden. For derfor at formere saadanne 2 Partier, maae deres Natur dele sig, og deres sunde, rene, opklarede Fornuft bliver Aanden, og det øvrige maae beholde sit Navn af Natur eller Kiød. I saadan Strid imellem hemmelig allierede, er det let at indste, at det gaaer ikke altid lige redelig til; Deraf flyde en Hob mislingede Forsætter, som betegnes med Navn af Skrøbeligheder, for og at indtage den Locum

22

i Theologien, som handler om Guds Børns Svagheder.

7. Med alt dette har de endnu et Ord, hvormed de stoppe mange Huller i deres Theologie, og søge at give den en ægte Anseelse, nemlig det Ord: Levende. Naar de ansætte Kundskab, Bifald, Tillid, som Stykker af Theologien, lægge de det Ord, Levende, til, for at sammenbinde deres Speculationer med Praxis, og give den Anseelse af at være noget mere og andet, end blotte menneskelige Speculationer. Men de agte ikke, at det Liv, i Bibelen tales om, er der guddommelige Liv af Gud i Christo, af og i hvilket det Liv er, som findes hos de sande Christne, saa Christus i Ordet gaaer imellem de Troendes Troe og Gierninger, da han først maae fattes ved Troen, førend de Gierninger kand komme, som vidne om Troens Liv; Deres Liv derimod er en blok Villiens Determination til at følge de af Fornuften fattede Regler, saa her gaaer indret imellem deres Troe og Gierninger, allene Forstanden gaaer foran, Villien følger efter; hos en Troende derimod gaaer Troen foran, Christus imellem, og saa meget af ham, som ved Troen fattes, følger efter, nemlig hans Lys i Forstanden, og hans Kraft i Villien.

23

Hvad ellers den udvortes Andagt angaaer, saa er Naturen efter al Tilstaaelse en stor Kunstner i at efterabe den sande; thi eftersom

den sande Devotion er Naadens? Virkning i Naturen, saa kunne Naturlige see og kiende den i Henseende til det Naturlige, og give sig samme Anseelse. Er derfor Hoffet eller Hovedet for et Huus devout, bliver Landet og Familier i en Hast opfyldte med Folk, som i Henseende til det Naturlige i Devotionen blive snart Mestere over de sande Christne, og ikke allene ligne, men endog overgaae dem i Regularité og Røyagtighed i Stemme, Geberder og andre Formaliteter; hvorefter og disse efterabende Devote i samme Periode tildrage sig den meeste Agtsomhed af Mængden, og blive anseete, som de Mynstere, hvorefter den sande Christendom bør maales. Naar da en og anden af saadanne naturlige Devote blotte sig, og kiendes uden Masque, maae den sande Christendom, som skiuler sig i Krogene, lide derfor.

Gielder derimod Devotion ikke, som en Mode ved et Hof, saa bliver man vel ikke besværet med udvortes afpassede Grimacer; Men saa tør neppe de indispensable Kiendetegn paa sand Andagt lade sig see, uden strax at mistænkes for Hyklerie eller Melankolie, og saa henvises alt det, der har Skin af Andagt, til visse Tider om Aaret, naar man communicerer

24

for Exempel, eller og bliver syg, og hastig angrebet, da det nok pardoneres, om man lader nogle Suk gaae til Gud, og gjerne vil trøstes af Guds Ord; Ellers er del bekiendt nok, at man i saadanne Tider vilde meget forsee sig imod Levemaade, ifald man vilde underholde et Sælskab med Samtale om Gud, Christo og de ved ham forhvervede Saligheder. Skal det være for en Gang taaleligt, saa maae det være om Pligter, og de Fuldkommenheder, som de Nærværende i Sælskabet endten har opnaaet, eller dog troe, de snart ere i Begreb med at faae; Men saasnaart man kand, gaaer man dog heller over i en Kreds, hvor Cicero og Alderdommens skønne Aander kunne følge med.

Jeg vil ey denne Gang indlade mig dybere i den moderne Religions Liighed med den Sande. Ikkun een Fordom vil jeg røre ved, som er een af de Grundstøtter, denne smukke Bygning hviler paa, nemlig denne: At eftersom Naturen er efter Bibelens Ord ond, og reent udygtig til det Gode, saa kand der ikke være noget saa kaldet godt hos et Menneske, uden det er virket ved Naaden. Nu mærke i sær de slebne og skikkelige Folk en Hob Egenskaber og Tanker hos dem, som stemme overeens med Lovens Bogstaver, ja et Afhold fra mange Forseelser, som de uden Skade, og endog med Fordeel kunde begaae, og de blive en Ær-

25

lighed vaer hos sig til at ville det, som kaldes

godt, at jeg ikke skal tale om de herlige naturlige Indsigter i Bibelen og andre Videnskaber, de have: Det er nu noget Haardt at agte alt saadant for Skarn og Skade for Christi Kundskabs Ypperligheds Skyld, at agte alt dette for Ondt og Indtet, og saaledes ikke have noget meere at bryste sig af, end den grove, uvidende og ryggesløse Hob. De gaae derfor en anden Vey. Nogle, i sær i friere Tider, vise den Lærdom om Naturens

totale Fordervelse

den til den gamle Theolonie. on statuere lige frem, at Naturen er noget god, og kand gjøre noget godt, men skal forbedres ved Naaden. Andre derimod hænge lige frem ved Bogstaverne af deres Systema, og troe, at efterdi der er saa meget apparante Godt hos dem, maae de ikke allene være i Naaden, men ere og komme vidt i den, saa det nu i deres Tanke er meget ubeleiligt at igenfødtes, da de allerede meget helliggjøres. Men herom maae agtes, at Guds Ord seer ikke allene paa, hvorvidt Regelen opfyldes, men af hvem det virkes; thi uden mig, siger Jesus, kand i slet indtet gjøre; og i herren, staaer der, er Retfærdighed og Styrke. Naturen kan vist i mange Poster efterleve Regler og Forskrifter, som sees hos Pharisæer, Sadducæer og de hedenske Philosophi, som vist den største Deel vare ærlige, vittige, indsigtfulde, og som Sproget nu lyder,

26

dydige Folk, men Jesus og Hans Apostler indbefattede alle deres Handlinger under Synd, at Jesu Christi Retfærdighed af Troen kunde skienkes dem, som troe.

I Anledning af Pharisæerne, jeg her har nævnet, maae jeg erindre, at det Begreb, man i Almindelighed gjør sig om dem, ey er tilstrækkeligt, da de allene ansees for Folk af overdreven Devotion og Accuratesse i smaa Ting, hvilket vist og var deres Feil, som Jesus tydelig og kiendelig laster dem for; Men der lægges ey Mærke til, at disse Folk tillige med de Sadducæer udgjorde den klogeste og besttænkende Deel af Nationen, som ikke blot byggede deres Religion paa deres udvortes Devotion allene, men og tillige paa deres naturlige Efterlevelse af Loven; thi Jesus beretter, athin Pharisæer, som bad i Templeu til Gud, roeste sig af sine Almisser og Afhold fra grove Laster, hvilket vist var mere end blot udvortes Devotion, derforuden see vi hos Joh. 8. at Jesus havde langt meere at sætte ud paa dem; som at de vare ikke af Gud, ikke vare friegjortede af Sønnen, at de vare blinde og troede dog at de saae, og at de følgerig indtet kiendte til Naadens Virkninger, men virkede i og af blot Natur, ja af deres Fader Dievelen. Hvilket viiser os, at disse Folk nærmere ligne dem, som uden nogen Aandens Oplysning og Erfaring af Naadens Arbeide

27

følge Bogstaverne i deres Systema, og i det Øvrige beflitte sig paa et regelmæssigt Levnet; thi om disse ey ligne dem saa meget i udvortes Andagt, er det Tiderne at tilskrive, som ingen udvortes Devotion kand taale. Som derimod Sadducæerne ligne vore Tidens friere Theologi, som en hænge saa nøye i Lærdommens Form, men tage sig en Frihed efter den anden i at forkaste og forandre af Bibelen, hvad dem Godt synes. Men hvad vore Naturalister og øvrige Frietænkere angaaer, da høre de ey til nogen af de jødiske Skoler, men ere en aabenbar Afkom af de hedenske Philosophers Skoler, som de og ey heller skamme sig ved at sætte sig selv i Parallel med.

28

3. Capitel. Dens Mangler og Utilstrækkelighed. Mørket kiendes best, naar det holdes mod Lyset; saa meener jeg, Manglerne og Utilstrækkeligheden kiendes best i den moderne Religion, naar man sammenligner den med den i Guds Ord anbefalede, og ved den Augsburgske Bekiendelse i Landet authoriserede Lære.

Efter denne er den sande Religion en Guddommelig Virkning fra først til sidst, da efter vor Børne-Lærdom Gud er den, som ved sin Aand kalder, forsamler, oplyser, helliggjører og opholder dem, som høre til hans Menighed i Sandhed; eller efter Bibelens Ord; Gud er den, som begynder den gode Gierning og fuldfører den indtil Jesu Dag; og: han er den, som udretter at ville og udrette efter sin Velbehagelighed. Følgelig udelukkes all menneskelig Virkning og Med-Virkning, det maae synes nok saa smukt, og bæres med nok saa herlige Navne; thi Gud vil allene have Æren for

29

Helliggjørelsen, ligesom ham allene tilkommer Æren for Skabelsen og Igienløsningen ved hans Søn; hvilket gaaer til paa denne Maade,

a) Eftersom Religionens sande Væsen er at lade Gud virke i sig; Menneskets Natur derimod, som selv kand virke i den naturlige Kreds af Kundskaber og Handlinger, ey kiender til, og ey er tilbøvelig til at overlade sig til Guds Virkning, men endten gandske, eller dog tillige med, vil virke i de aandelige Ting, hvilket Selv-Arbejde opholder Guds Virkning paa Hiertet, som en vil dele sin Ære med andre; saa maae denne Hindring fra Menneskets Side først ryddes af Veyen, og Naturen gjøres passive og stille for Gud, hvilket skeer ved at overbevise Mennesket om, at han ingen Joh. 16, 9 v. Troe har, hvorved Mennesket først bliver beqvem til at øve sande Christelige og Gud velbehagelige Gierninger, og at dette er den eneste Plan, hvorefter Gud gjør Mennesket hellig og salig, nemlig ved Troen til hans Søn Jesum, i hvilken alt dette er og faaes.

Naar nu Troe har, giver ham synes, han turlig, og maae at ham mangler ere sand Roe og Gud og Næsten,

Mennesket hører, han ingen han sig en strax over, efterdi har megen Troe, nemlig naderfor overbevises

videre om, de sande Troens Frugter, som Fred i Gud, og Kierlighed til Gud og Næsten, og at følgelig hans Troe ey

30

er af den rette Art; endelig maae han overbevises om, ar han paa ingen Maade selv kand forskaffe sig denne Troe, som har saa kraftige Virkninger, men at Naturen fattes Guds Ære, det rette, Gud vil æres ved, nemlig Troen. Er nu Mennesket denne Overbeviisning lydige, saa staaer han der for Gud, ikke allene, som den der gjerne vil lade en og anden Last fare, men som den, der i ingen Maade kan hielpe sig, og ikke har det mindste at besmykke sig med, men maae begive sig paa Naade eller Unaade, uden at tør tænke paa at forbedre sig, eftersom han seer, han ingen Vey kand komme, for han faaer Troen. Middelet, hvorved denne Tilstand, som kaldes Omvendelse eller Bodfærdighed, virkes hos Mennesket, at han bliver nøgen, arm og idel Synd i sine Øyne, er Loven, det er ey allene de specielle Regler for Menneskelige Begieringer og Tanker, som Folk i Almindelighed kalder Loven, men endog Evangelium, for saavidt den oplyser Naturen om sin Fordring, nemlig Troen; thi alt det Gud fordrer i Mennesket er Lov, for saavidt og saalænge det betragtes, som noget Mennesket skal virke. Heraf oplyses ellers den Tvistighed, der har været iblant nogle, om Loven eller Evangelium allene bør prædikkes til Synderes Opvækkelse; thi af anførte sees, at Hoved-Sagen, Mennesket maae overbevises om, er at han ingen sand Troe har, derfor mene

31

nogle, at Evangelium allene er nok; men for at betage Mennesket sin gode Tanke om sin Troe, maae han føres ind i Troens Virkninger, hvilke en kiendes uden af Lovens specielle Fordringer, derfor mene andre, at Loven, som de kalde det, allene er nok; hvori maae agtes, at den Lærdom om Troen, for saavidt den forelægges Mennesket, som noget der burde være hos hans Natur, men ey er der, er egentlig en Lovens Lærdom, og bliver da først et Evangelium, naar Synderen hører, at Gud selv vil virke og skabe den med. Heraf sees kiendelig, hvi der høres nu saalidt til Opvækkelser og Omvendelser fra Mørket til Lyset, fra Satans Magt til Gud, da der dog efter manges Tanker prædikkes det rene Guds Ord; og mange Præster kand vel have prædiket deres hele Embeds Tid bort uden at have mærket denne Frugt af deres Prædikener. Aarsagen er, at de fleeste prædike vel Lov, men ey fuldstændig; de foreholde vel Folk, hvordan de skulle være i en og anden Gierning, men de glemme at drive paa, at de skulle være og leve saa i Troen og af den, de fordre Troen ikke yderlig og bestemt nok, men opholde sig fornemmelig ved enkelte Handlinger; derfor faaer Folk aldrig Tvivl om deres Troe, den tænke de, er temmelig god, ikkun deres Levnet tilstaae de Præsten at behøve Forbedring, og saa gaae de bort i det Forset en Gang og anden

32

Gang at forbedre sig i deres Levnet, og derved bliver det. Man kand og tilfældig Viis ved idel Evangelizeren være Aarsag i det samme, naar Hoved Sagen vel foreholdes at man skal troe, men man er for sparsom i at røre ved Troens Liv og Kiendemærke, da kand Folk og gaae hen og tænke, deres Troe er god nok. Kort dertil maae det gaae med et Menneske, som i Sandhed vil omvendes og erfare Guds Naade, at han maae erkiende, ey allene at han haver mange Feil og Skrøbeligheder, det erkiender hele Verden om sig, men og at han ingen sand Troe har til Jesum, og indtet at hielpe sig med for Guds Dom; og kommer det ikke dertil, at Mennesket vil erkiende denne sin Mangel, saa maae han med en Paulo være ustraffelig efter den Retfærdighed i Loven, være et saa kaldet dydigt og ærligt Menneske, og have de største naturlige Indsigter i Guds Ord, bliver han dog fordømt, om end al Verdens Clerisie og han selv trøster sig med det beste Haab; thi hvo som ikke troer, er Guds Plan fra Syndefaldet af, bliver fordømt.

b) Naar nu Mennesket ved Guds Aands Overbeviisning af Loven er blevet saaledes bragt paa Knæerne, at han seer, han hverken kand bede, eller gjøre det mindste Gud behagelige, fordi han ikke kand troe, og dog ville være salig, saa virker samme Aand i ham den Aand ved Evangelium, som kand troe, og hvis

33

eneste Arbeyde er at omgaaes med Christo, søge, fatte og tilegne sig ham. Denne Guds Virkning er Igienfødselen, hvorved Mennesket bliver født af Aanden, og hvad som fødes af Aand, er Joh. 3, 6. Aand, siger Jesus, følgelig noget andet, end de naturlige Kræfter, Mennesket før har havt, og maae da mærkes og erfares, som noget nyet, fremmed og andet end Naturen; hvorfor og denne Fødselse og nye Livs nemlig Troens Skienkelse absolveres i en eneste Actus, og ey som Bodfærdighed og Hiertets Sønderknuselse virkes gradatim, og efterhaanden. Om Bodfærdighed kand det gjerne siges, at den begynder med umærkelige Bevægelser, og først Tid efter anden bringes i Stand; thi det er et Arbejde paa Naturen, hvor alle Virkninger erfares deelte, og gradatim: Men Igienfødselen er en Skabelse, hvor det nye Liv frembringes paa eengang ved Guds Ord; Saa der vist hører efter Menneskets ulige Modstand og Vankundighed een Oplysning, og een Dragelse efter den anden til, inden Menneket kommer faa dybt ned, at staae blot for Gud; Men det er en grundfalsk Tanke at applicere det samme paa Igienfødselen, ligesaa lidt, som et Menneske Deeleviis kommer til Verden, da Mennesket fødes med alle sine Kræfter oz Lemmer paa engang. Dette indvortes Menneske omgaaes med Christo, som et Barn med

34

sin Fader, og ligesom et Barn seer, betragter og holder sig til sine Forældre, som sine beste Venner, saa kiender, biefalder og tilegner Troen sig Christum i een Actus; langt anderledes end den moderne Troe, som efter Naturens Maade en Tid kiender, en anden Tid bifalder, den 3die gang tilegner sig, saa kunstig og sammensat gaaer det ey til i denne Troe, men i det den seer og kiender Christum, rekker den sig efter ham, og efter ham ene.

Hvad Nytte gjøre da de naturlige theologiske Kundskaber, ville vel nogle tænke, siden de saaledes ey komme ind i Troen med? dertil svares: De nytte ey til at danne, eller udgiøre en Deel af Troen, som mange falskelig mene; thi den Kundskab, som skal være i Troen, og som angaaer Christum ene, ligger og skienkes i Troens Liv; Men de Nytte for Naturen at betage den sine Modsigelser og berede den til at lade Troen virke i sig; thi som Modstanden mod Guds Naade reiser sig ey allene fra Villien og Begierlighederne, men og fra Forstanden, som vil begribe og indsee, hvorfor og hvordan det skal gaae til, saa bruger Guds Ord Overbeviisning til Naturen, og lærer den at kiende Gud uden for Christum, og hvad han fordrer af dem, for at gjøre dem salige. Jo mindre nu deres naturlige Forstand og Indsigt strækker sig, desmindre Overbeviis-

35

ning behøve de, som foregaaende, for Troens Virkning, og desto mindre er Modstanden fra Forstandens Side af; hvorføre og Gud begynder med sin Naades Virkninger, især Igienfødselen, hos Børn i deres spædeste Alder for at vise at hans Naade ey beroer paa menneskelige Fuldkommenheder, men virkes der, hvor ingen saadanne ere. Deri ligger og Aarsagen til at Naaden faaer sin rigeste Indgang hos eenfoldige Mennesker, som ikke længe raisonere med Gud om, at de ikke kand troe; da det derimod holder haardt med den klogere Deel, fordi de i deres Tanker ere fulde af Troe; heraf sees at jeg ikke forkaster de naturlige Indsigter i Guds Ord, men anseer dem fornødne og nyttige, og efter Menneskenes ulige Evner, ulige nyttige og fornødne til at berede Mennesket til Igienfødselen og borttage Forstandens Modstand; Men alleneste maae de holde disse naturlige fornødne og nyttige Kundskaber ude fra Troen selv, og ey gjøre dem til en Deel deraf; men lade sig af dem føre, og ved dem føre andre til Erkindelse af deres Trang til Naade og Afmagt til at hielpe sig.

2. Naar man nu saaledes ved Evangelium lader sig igienføde og skienke Troen til Jesum, saa kommer man i Besiddelse og Brug af de Naader-Gaver, som ved Jesum ere forhvervede. Hvoraf den første og Grunden til

36

alle de Øvrige er Syndernes naadige Forladelse; hvilken Erfaring gjør Samvittigheden tryk og roelig, og fylder Hiertet med Fred og Glæde, og Lyst til Gud og hans Villie; hvilket Stykke den moderne Religion ey kiender til i den Orden, og ikke veed af, at Grunden til den sande Helliggiørelse ligger i Hiertets aandelige Erfaring af Syndernes Forladelse; derfor helliggiøre de sig med megen Flid, uden at bekymre sig meget om den indvortes Roe og Fred i Gud, som først maae smages; og og for at besmykke deres Mangel af denne Erfaring af Guds Retfærdiggjørelse i Hiertet, beraabe de sig paa de Stæder i Bibelen og hos Theologi, hvor der tales om at troe uden Følelse, og hvor der vises, at en Christen ikke altid føler Guds Naade; hvilket og er sandt:

Men 1. deraf flyder ikke, at en Christen aldrig erfarer Guds Naade, da Bibelen viser os iblant andet hos David, at var der de Tider, han ikke følte Guds Naade, saa vare der og de igjen, da hans Hierte og Mund var fyldt med Glæde og Taksigelse.

2. Naar en Christen ikke erfarer Naadens Følelse, som behagelig og glædende, erfarer han derimod en kiendelig Sorg og Uroe, langt anderledes end vore moderne Christne,

37

som skiøndt de tilstaae, at de ingen levende Følelse har af Guds Naade, dog ikke bekymre sig meget derover, men troe deres Sag er god nok; langt anderledes end David, som, naar han ikke følte Guds Liv, erfarede han derimod Dødens Beeskhed, og naar han ikke mærkede til Guds Lys, mærkede han Derimod desmere sit eget Mørke.

3. Kand en Christen nok gaae hen en Tid i denne Bekymring uden trøstelig Erfaring af Naaden, men er han i denne Tilstand Guds Aands Tugtelse lydig, og holder sig til Ordet, afvexler denne Tilstand igjen med den salige og glædelige Roe, som bringer Lys og Kraft i Sielen.

4. Kand ingen Helliggiørelse have Sted uden Erfaring af denne Roe, af Retfærdiggjørelsen i Hiertet; Hiertet maae være vis paa sin Fred med Gud ved Jesum, førend man kand udøve den mindste af Lovens Gierninger, førend man kand elske Gud og Næsten; thi Livet er i Jesu bundet sammen med Syndernes Forladelse, saaledes at ligesom Jesus først leed for vore Synder, og dernæst opstod til vort Liv; saa bør og først i ham ved Troen nydes og erfares Syndernes Forladelse, førend noget af det Christelige Liv kand lade sig see.

38

5. Endelig har denne Unddragelse af Følelse af Guds Naade vel Sted i en Christens Helliggjørelse, men aldrig i en Christens Igienfødsel; hvo som i Sandhed er igienfødt, og ved Troen til Jesum kommet i Samfund med Gud, maa vist i deres Igienfødsels Tid have erfaret Glæde i Hiertet af Jesu Forsoning, eftersom det er den første Frugt, som er og skienkes i Jesu; da de Omvendte Guds Ord taler om, erfarede en stor Glæde i deres første Omvendelse, hvilke enhver maa tilstaae, bør være langt kiendeligere og kraftigere, end nogen jordisk Glæde, eftersom det er en Glæde af Gud i Jesu; som og de saa Siele, som i vore Tider kiende til Christum, som Guds Kraft og Viisdom, ere enige i at de have erfaret; hvorfor de, som ere komne ind paa Helliggjørelsens Vey uden denne Erfaring, have vel Aarsag at betænke sig, om de ere komne ind ad den rette Dør til Livet, Jesum.

d) Naar nu en Christen saaledes ved Troen har ladet sig indpode i Jesu, det sande og eneste frugtbare Vintræe, saa virker Guds Aand ved samme Ord, hvorved det Gode er begyndt i ham, den sande Helliggjørelse, og de Retfærdigheds Frugter, som skee ved Jesum Christum Gud til Ære og Lov.

Med denne Helliggjørelse gaaer det en saa muntert og uafbrudt frem, som med den moderne. I denne moderne heder det: Jeg vil

39

helliggjøre mig, blive et bedre Menneske, leve bedre, vænne mig fra det eller det Onde, og dermed giver man sig i Arbeide dermed; hvorfor det midt i all deres Ydmyghed heder, naar de end sige og tilstaae, at der fattes meget i deres Fuldkommenhed, at de ere skrøbelige og ufuldkomne, saa lægge de dog til; Det har jeg efter min Skrøbelighed gjort; Det vil jeg efter min Uformuenhed gjøre. Men dette Jeg maae ligesaa vel bort i Helliggjørelsen, som i Igienfødselen, og det maae hede med Pauli Ord: Ikke jeg, det er: mine Indsigter, min Villie, min Ærlighed, min Fromhed, min Kraft, lever, men Christus lever i mig, som han og paa et andet Stæd siger: Ikke jeg, men Guds Naade i mig; Og at saaledes den gamle Adam, dette Jeg, den hele Natur kand dødes, gaaer ikke til eller skeer i et Spring, eller een Dags Overlæg og Tanke; men udfordrer Tid. Thi skiøndt Mennisket i Igienfødselen skienkes en Aand, som har Loven skreven i sig, efterdi den fatter Christum, som er Lovens Fylde, bliver dog Kiødet, som er tilbage, Kiød, det er: Det vil hverken være Guds Lov underdanig, eller kand være det; Og som det bestandig er opfyldt med Vantro og Ulyst til Guds Villie, saa maae det ved Lovens Prædiken idelig dæmpes, svækkes og holdes tilbage, hvilket er den Aandens Gier-

40

ning, som i Helliggjørelsen kaldes Kiøbets Korsfæstelse, som ey gaaer til paa den Maade, at man med 2 eller 3 Fornuft-Slutninger tvinger en og anden Begierlighed, thi derved dæmpes vist Vantroen ikke, som opfylder baade Forstand og Villie; men det skeer saaledes, at Guds Aand trækker ved Lovens Ord det Mørke og det Onde frem, som boer i Naturen, og overbeviser de Troende bestandig, at det er ikke hans Natur, men Naaden, der skal troe og virke; thi i Mangel af denne Overbeviisning kunde en Troende læt falde paa at tænke, af det aandelige Lys og Kraft, som er begyndt i ham, at hans Natur nu er blevet noget bedre, hvilket kand forlede til Stolthed, og hos nogle, som virkelig have erfaret Igienfødselsens Naade, har været Aarsag til Afveye. Paa det nu en Christen altid skal holdes i Ydmyghed, og ude fra all Fortieneste og Værdighed, skildt ved all Roes af egen Indsigt og Duelighed, saa reenses han, naar han omgaaes med Guds Ord, og ey kaster endeel bort deraf, ved at mærke til Tvivl og Vankundighed i sin Forstand i de Ting, som han før troede, han saae klarlig; saa kommer der eet og andet Sprog, en og anden naturlig Concept i Veyen, som synes at kuldkaste det, han før har troet, og disse Tvivl ere utallige, snart om Gud og Christo, snart om Lov og Evan-

41

gelium, snart om Troe, snart om Gierninger; saa han kommer i et Mørke, hvoraf han ingen Udveye seer: Ligeledes hvad Villien og Begierlighederne angaaer, føres og dets Fjendskab mod Gud og Fordervelse frem for Lyset, ved det et Lovens Ord gaaer ind i Hiertet, og foreholder, at man har feilet i den eller den Post, som dog bør sindes hos de sande Christne, og at man føler saadanne Tanker og Lyster, som en bør være hos dem. Naar man nu under denne Tilstand erkiender sin Vantro og dens Frugter, sin Blindhed og Fordervelse, og i Hiertet tilstaaer, at man hverken kand kiende, tænke eller ville det Sande og Gode, saa fremskinner ved Evangelium Naadens Lys igien i Sielen, og den som før ey kunde troe, bede, elske Gud og Næsten, kand nu det paa engang. Lyset skinner i hans Forstand, ved hvilket han nu uden mindste Tvivl forstaaer sig paa de Ting, han før tvivlte om; han kiender Gud i Christo, i stæden for Naturens Kundskab om Gud, som er om Gud uden for Christum, hvilken er en meget Kraft- og Trøsteløs Concept; han kiender nu Lov og Evangelium, i stæden for Naturen ikke kiender uden til Loven, og den endda ey heel, eftersom naturlige Menneske en forstaae sig paa, hvordan og hvorvidt Troen hører til Loven, og denne Oplysning fra og i Christo er egentligt den sande levende Oplysning, som ikke har Stæd

42

førend man ved Troen er kommet i Samfund med Lyset og Livet, som ene er i Christo, thi om denne kand først siges de Kiendetegn, som tillægges den sande Oplysning i Guds Ord, at hvo som kiender Gud, gjør hans

Villie, og holder hans Bud; hvilket ey kand siges om den Kundskab, som gaaer for Troen og bereder til Bodfærdighed, thi Gud kiendes da ey saa, at man faaer Lyst til Guds Villie; Naar da denne Kundskab, som gaaer for Troen, kaldes i vore Systemata levende, saa er det ey, fordi den bringer noget Liv og Kraft med sig, da den i sig selv kun dører Naturen, men for saavidt den kraftig bevæger Mennesket til at erkiende sin Afmagt og Fordervelse, saa det ikkun er en levende Kundskab i at kiende sig selv, naar den virkelig gjør Mennesket bodfærdigt, men ey levende i at kiende Gud og hans Villie, hvorfor den heller aldrig kaldes Lys eller Oplysning i Bibelen; Gud kiendes i denne foregaaende Kundskab, ey som han er i sig selv en Fader, en forsonet Gud i Christo, men som vi har fortient, at han skulde være nemlig en Herre uden for Christum, der seer allene paa Pligter og Dyder. Deraf kommer Den differente Maade at tale om Gud paa: Naturlige Menneske ville helst tale og høre tale om Gud allene og deres tilbørlige Forhold med ham; De som ere komne til det levende Lys, ville helst tale om Naturens Afmagt,

43

Guds Kierlighed og Naadeskatter i Jesu. Samme Tid dette Lys opgaaer i Forstanden, skienkes og forlenes Villien i og med det samme Kraft til at efterleve Guds Villie, hvilket skeer ved det Hiertet fyldes med sand Kierlighed til Gud og Næsten, og hvor den er, opfyldes Loven over og uden alle Regler, thi Kierlighed er Lovens Fylde; og denne saaledes forlenede Kraft til alle Christelige Dyder erfares som en anden, end den naturlige Kraft, eftersom den ey indfinder sig i Udøvelsen, førend man allerede under Uroe har erfaret Naturens Afmagt og Gienstridighed; saaledes bliver en Christen ikke sagtmodig, ydmyg, taalmodig, nøysom med videre, før han i forveyen har lagt i Strid, og til sin Smerte følet sin Naturs Utaalmodighed, Stolthed, Misfornøjelse, Hastighed; og jo mere de sande Christelige Dyder skinne frem hos en Christen, des dybere kand man være vis paa at han Har erfaret sin Fordervelse, og des ydmygere er han vist i at tilskrive Christo Æren og Frembringelsen af alle sine Dyder. Denne Theorie om Dyderne kiende vist vore moderne Christne lidt til, ihvorvel de indtet andet vide at skrive og tale om end Dyder og Pligter, og det vil vist være dem er uforstaaeligt Sprog, at en Christen, midt under Dydernes største Øvelse, erkiender indtet audet i sin Natur,

44

end idel Vantroer og Laster; hvorfore og en Christen ey snakker meget om sine Dyder, men øver dem; den moderne Christen derimod taler idelig derom, og øver ikke een, nemlig af de sande Christelige af Gud virkede Dyder.

Af Anførte haaber jeg, kiendelig kand sees en Forstkiel imellem den moderne og sande Christendom, saavel i Henseende til deres Begyndelse, som Fremgang, da der i den moderne hersker tillige medet prægtigt Sprog om Følelser og Dyder, en tyk Vankundighed om Naadens Virkninger og Arbeide.

45

Dens farlige Følger.

Jeg vil ey opholde mig ved den moderne Religions ulyksalige Følger i Evigheden, som er at de ingen Samfund komme i med Gud hisset, som ikke ere komne i Samfund med ham her, og at de, som ikke har erfaret Saligheden i Sielen her, komme aldrig til at smage den fuldkomne hisset, eftersom de have forkastet den Vey dertil, som Skriften lærer, som er kun een og tillige smal, og derimod udvalgt sig en, som er commod og magelig, hvor Kiødet med all sin Klogskab og Duelighed kand gaae frem. Thi Tanker om Evigheden gjøre ikkun en flygtig Indtryk paa dem, som ingen Erfaring have af Guds Naadevirkninger. Den Dag, tænke de, den Sorg.

Jeg vil ikkun vise Følgerue af den moderne Religion i det Naturlige, som ere 3.

1. Formindskes derved de sunde naturlige Indsigter, og Lyset svinder efterhaanden

46

i den naturlige Kreds, og jo mere de aandelige Kundskaber sættes til Side, foragtes og ansees for fabelagtige, des mere forvildes man og fra de klareste naturlige Sandheder. Naar har Spotteren med mere Frækhed antastet og beleet de klare Sandheder om Gud, Forsynet og det Tilkommende, end i vore saa kaldede oplyste og klare Tider, og naar vare de mere ubøvelige mod Overbeviisning end nu? Sandt nok, vore moderne Christne tænke, det ere vi ey Skyld i, vi have jo skrevet og skrive meget og ivrig med dem; Det har de og gjort; men hvad har de sat mod Frietænkerne? blot Fornuft mod Fornuft, og den Modstand agte Frietænkerne ikke; thi Fornuft, lænkede, har vi og. Alting vrimler nu med Vernunftmåsiges Christenthum, og imidlertid tiltager Spotternes Hær i hele Legioner; Skulde det ey aabne Øynene?

Er man ikke sin Konge utroe, ifald man kaster de stærke Vaaben bort, han har givet til Krigen, og derfor udvælger sig nogle skrøbelige? Regjeringen vilde erkiende dem for Forrædere, omendskiønt de syntes at fægte. Ligesaa stride og vore moderne med disse Folk, de skamme sig ved at gjøre dem til Syndere, lige hele Resten, og ville gjerne have den Ære at ansees for Fornuftige af Frietænkeren; Den Roes faae de og, men

Frietænkere leer, og siger, min Fornuft er dog

47

bedre. Vist nok, en Fritænkere Fornuft er just Fornuften selv, som den i Bibelen beskrives; jeg vil derfor ikke fortænke en ærlig Fritænkere i, om han troer, at de fleste hans Modstandere parre Ting sammen, som ikke forenes med hinanden; thi den naturlige Fornuft forenes vist ikke heller med Bibelen, som naturlig, skøndt den vel kand tage sig en udvortes Masque af Bibelens Sprog, som naar de sees ved Lyset, ere beklippede og beskaarede, og faae i Fornuftens Sprog en langt anden Betydning, end de egentlig har, som for er viist. Viis mig ellers en Frietænkere iblant de Christne i de 3 første Secula; De vare dog vel ikke saa dumme, at de jo og kunde falde til at troe, at der ingen Gud og ingen Evighed var til; men da mødte man alle slags Afgivelser ey blot med Fornuftens kunstige Overbeviisninger, ey ved at capitulere med Modstanderne, kaste et Stykke efter det andet bort af Religionen, som smaae Ting og Udenværker, men da mødte man dem tillige og fornemmelig med Aands og Krafts klare Overbeviisning.

2. Dernæst aftage og ved den moderne Religions Tilvext Dyderne, som de just synes at ville ved Dydens Lovsange frembringe og udbredes; thi hvor ere Dyderne, som nu ophøyes saa meget? hvor hersker Lydighed mod sin Konge, Troeskab

48

i sit Embede, Nøysomhed i sin beskikkede Deel, Ærlighed i Omgang, og hvor gaaer det af Kierlighed til Gud og Næsten? maae ikke den ærlige Fornuft tilstaae, at de modsatte Laster have taget Overhaud i alle Stænder? og ansees vel engang Falskhed mod sin Næste, Egennytte og Gierrighed, Vellyst og forfængelige Forlystelser nu for Laster, og det i Tider, da Pligterne saa nøye drives, og alle helst ville høre dem? Opførte de Christne sig saa i de 3 første Secula, de de under de største Forfølgelser bleve deres Forfølgere troe, og gik til Baalet med den Ære, i Sandhed at have elsket Gud og Næsten? hvorføre det? da havde de Ledere, som selv havde erfaret Naadens Kraft, og ligefrem henviiste Menighederne til Naadens Kilde, Jesum: I Stæden for vore moderne Menigheder føyes i at faae en hob Anviisninger til et saa kaldet fornuftigt Christeligt Levnet, men meget faa eller ingen, naar de skulle anvises til at troe. Giver endnu engang Agt paa den Romerske Stat, hvem myrdte Keyserne? var det de Christne? var det ikke den Deel af Undersaatterne, som lode sig regiere af philosophiske Principia? Seer til Jødernes Republique i de pharisæiske Tider, da Løvens Hellighed og naturlige Dyder vare paa den højeste Spidse i at læres og skrives om; vare da tillige ikke alle de Laster herskende, som i sin Tid vist maae ødelægge

49

en Skat og et Folk? Stode da ikke Røvere i Templet, Herrens Helligdom, som Folket just brystede sig af, at de havde hos dem? Saa galt er det ikke her, vil man sige. Aarsagen er, der ere endnu hist og her nogle faa redelige Lærere, noget Salt, som bevarer Landet fra Forraadnelse, og ved deres Bønner holde Sverdet inde. Men lad den moderne Maade at behandle Religionen paa tage til, saa skal det vist vise sig, at jo mere de tænke at bygge paa Dyderne Tempel, desto dybere synker Bygningen ned, og tilsidst gaaer under. Derfor har vi Aarsag at takke Gud for, at den Augsborgske Bekiendelse endnu ved Kongelig Authorite er bekræftet at være Landets Religion; thi saalænge den staaer, kand endnu een og anden i Medhold af den fremsætte den rene Lærdom, og de øvrige nødes dog til for Skams Skyld at tage Lærdommens Form efter den; saa at Folk, som ville see videre, kunde ledsages, og noget af den Fordervelse i Sæderne indeholdes, som ellers vilde blive almindelig.

3. Endelig ere Sæderne og Huses, Familiers og Staters Vel saa nøie forbundne med hinanden, at det sidste bliver en blot Chimære uden det første. Lad den sande Himmelske Dyd plantes i Undersaatternes Hjerter ved Naadens Virkning, saa skal der aldrig være Mangel paa retskafne Borgere og himmelske Velsignelser, aldrig Mangel paa Folk, som elske deres

50

Konge og ere Landet troe uden Hensigt til timelige Fordele. Men savnes det første, saa maaeder stoppes nok saa mange Huller i Statens Bygning, en Væg falder dog ned efter den anden, og begraver Staten tilsidst i endelig Undergang. Historien taler for mig: See de Staters fatale Periode efter, som ere udslukte, og hvoraf vi nu ikkun have Navnene; de florerede, da man agtede paa smaa Ting, da man i en simpel Ærlighed dyrkede sine Guder, og var ærlig mod sin Konge og sin Landsmand; men da den finere Smag raffinerede Religionen, da Moden undskyldte Lasterne, da man blev vellystig sorat skaffe Folk noget at leve af, da en Mængde af Fornøyer bleve ikke allene tilladte, men og fornødne, da sank de; saa de stode sig bedre, da man troede for meget, end da man troede for lidt. Kort: Tiderne skal vise, at, i hvor liden Connexion, mange troe, der er imellem Religionen og Statens Flor, det dog bliver en evig Sandhed, hvad Herren siger: Hvo mig ærer, vil jeg igien ære, og hvo mig foragter, vil jeg foragte.

Vil da nogen af mine Landsmænd vide det' beste Middel til Staters og Huses Flor, da er det:

Jesus, den eneste sande Læge, for en syg Siel, et sygt Legeme og en syg Stat.

M. P. O.

51

Den sande Gud.

52

53

Den sande Gud.

1. Den treenige Gud har efter Skriften aabenbaret sig paa 3 Maader, i Skabelsen, Igienløsningen og Helliggørelsen.

2. Da Menneskene ere og blive til deres Død urene og besmittede med Synd, er det forgieves for dem, at nærme sig til Gud, saavidt han allene findes i den første Aabenbaring, som Skabere, og alle Tings Herre, Lovgivere og Dommere. Mennesket vover ikke det saaledes at nærme sig til Gud, saasnart han føler sin Fordervelse, og finder ingen Roe, om han end i denne Tilstand gaaer hen til Gud, som Skabere og alle gode Tings Kilde; thi kommer til mig, siger Jesus, alle I, som ar-

54

beide og ere besværede, jeg vil give eder Hvile. Ikkun blinde Mennesker, som ikke kiende Loven, og sig selv ret, vove stoltelig og frimodig at omgaaes med Gud uden for Christum betragtet.

3. Da Gud kiendte Menneskets Jammer og gierne vilde findes af dem, hielpe dem, og raade Bod paa al deres Elendighed, iførte han sig sin Søns Lydighed og Lidelse, og i den nøyeste Foreening med Messia, sit velbehagelige Offer fremstillede sig for dem, som vilde frelses, og i Sandhed erfare hans kraftige Nærværelse paa Hiertet. I hvilken Henseende han i det gamle Testamente kiendtes under Navn af en Frelser, og i det nye Testamente, Da Sønnen blev aabenbaret, har antaget sig Det søde Faders Navn efter Spaadommen: Jeg vil være ham en Fader, og han skal være mig en Søn. I denne Skikkelse, nemlig foreenet med sin elskeligste Søn, thi Faderen er i mig, og jeg i Faderen, siger Jesus, paa Denne Naade-Throne, hvilken Gud haver skikket formedelst Troen til hans Blod, i denne Glands og under dette Billede, thi Sønnen er hans Herligheds Glands og hans Væsens Udtrykte Billede, er for alle Mennesker aabnet en frie og kierlig Adgang til Gud, og heri kunne de være visse paa, at erfare Guds faderlige Hierte mod dem.

55

Men saa trøstelig denne Lærdom er, saa klar den er, da det overalt i det gamle Testamente viser sig, at de Troende da tilbade en Gud over Naadestolen, imellem Offringer, og det nye Testamente viser, at Faderen vil dyrkes ved, i og formedelst Christum og hans Forsoning; og skiøndt Jesus udtrykkelig siger: Jeg er Veyen: Ingen kommer til Faderen, uden ved mig; og skiøndt Apostelen Paulus siger: at Guds Herlighed aabenbares i Jesu Christi Aasyn; har Fornuften dog til Menneskenes store Skade indført stor Mørkhed i denne Lærdom; thi deels:

a) Skiller den Faderen for vidt fra Sønnen, i at sætte ham uden for, eller ved Siden af Sønnen, imod Skriften, som siger: at Gud var i Christo; hvilken Irring har sin Oprindelse af det Begreb, man gjør sig om menneskelige Personer, af hvilke den ene er uden for den anden; Men saa maae en tænkesom de guddommelige Personer; thi Faderen er efter Jesu Ord i Sønnen, og Sønnen i Faderen. Deels: b) Samlet den Faderen og Sønnen for nær i hinanden, i at ansee Sønnen baade som Fader og Søn, baade som

56

den forligte og forligende Gud: Skriften samler dem begge i Christo, men lader hver være en Person for sig selv.

4. De sande Christne, som i den Hellig Aands Lys have lært at kiende Gud, dyrke den eneste sande Gud, som har aabenbaret sig i Skabelsen, men samlet med, indklædet i, og omgivet af Sønnen Christo; saa de paa engang og i et forestille sig Gud og Christum, naar de tilbade Gud. Herfor faaer Gud, som de Christne tilbade, i deres Gudsyndyrkelse 2de Benævnelser.

a) Fader, for saavidt han betragtes som en anden Person end Sønnen adskildt fra ham, skiøndt boende i ham.

b) Frelser, for saavidt han, skiøndt adskildt fra Sønnen, boer i Sønnen, og paa det nøyeste er forenet med ham; thi Jeg og Faderen ere eet, siger Jesus.

5. Følgelig have de et urigtigt Begreb om Faderen, som gjøre sig ved det Navn et Begreb om en guddommelig Person uden for Christum; de sige, at han er deres Gud, og de kiende ham ikke; thi han er ikke i en fuldkommen Bemærkelse Men-

57

neskers, det er: Synderes Fader, thi saadanne ere Menneskene nu, uden i Christo.

6. Ligeledes have de et manglende Begreb om det kiere Frelser Navn, som naar de høre det, forestille sig og tænke paa Jesum allene, som Forløser; thi det er egentligt Faderens Navn, for saavidt han paa det nøyeste er foreenet med Sønnen, ved hvem vi ere frelste.

7. At kiende Gud i Christo bliver intet af, før den Hellig Aand lærer det, thi ved ham aabenbarer Faderen i Christo sig paa Hiertet. Naturen kand nok lære, at sige Navnene efter, og gjøre sig en nogenledes, skjønt død Forestilling derom i Hovedet; og det er for saavidt godt, og var at ønske, at vore naturlige Mennesker bevarede denne Lærdoms Form om Gud i Christo til nærmere Eftertanke for dem, som ville frelses. Men skal Gud kiendes saaledes levende, som han er i Sandhed, i Christo, maae Mennesket først blive i sine Øyne en Syndere, som ei tør see op til Himmelen, og gaae lige til Faderen selv; og for at han kand blive det, gaaer Guds Aand, den 3die Guddommens Person, ud fra Faderen, det er: først fra ham, for levende at overbevise Mennesket om, og forskrække ham over Faderens Fordringer til

58

ham; men i samme Tid gaaer han og ud fra Sønnen for at oprette det bekymrede Hierte, og vise ham Gud omgivet og skiult med en fuldkommen Betalning i Jesu dyrebare Blod.

8. Derfor omendskiønt naturlige Mennesker til en Tid kunne snakke med, og antage den Lærdom om Faderen, eller Frelseren i Christo, saa dog, saalænge de ei annamme den Aand her oven fra, forstaae de den gjerne urigtigt; thi Naturen faaer ei Lov til af Mørkhedens Fyrste at blive ved de rette Begreber, saalænge den er sig selv overladt; og derfor hælde og gaae de gjerne ud af Middel-Veyen, naar de skulle forklare sig om denne Lærdom; og falde enten hen til af en indbildt Nidkierhed over Faderens Ære, at søge Faderen ene, eller til det modsatte, at søge Sønnen ene.

9. Ja Troende, som ved Guds Aands Lys have seet Guds Herlighed i Jesu Christi Aasyn, maae ofte ligge i Strid mod disse Afveye, og erfare deres Naturs Fiendskab mod den rette Sandhed; ja de ret lære og blive overbeviiste om, at Kiødets Sands er Fiendskab mod Gud, det er: mod ven aabenbarede Gud, Fader og Frelser, i Jesu, hvilket Fiendskab Verden ikke mærker til; thi

59

den har ingen Afskye for sin Gud; nemlig Gud uden for Christum, den gider alle tale og høre oms Men faae de noget at høre om Frelseren, om Gud i Christo, saa kaager Fiendskabet strax under den smukke Forevending, at de ville redde Faderens Ære. De Troende, siger jeg, maae ret erfare dette Fiendskab; thi naar de allerbest have lært at kiende Gud, falde de af og til igien i deres Naturs Mørkhed, for ret at kiende det, og drages da under megen Uroe, snart til Faderen uden Christum, snart til Christum eene; Men som de have kiendelig erfaret en guddommelig Magt fra Christo paa Hiertet, blive de i Almindelighed tilbøyeligere til den sidste Afvey; i hvilken Vildfarelse de dog ere Sandheden meget nærmere, end deres Modstandere og sig saa kaldende Rettroende, som fordi de ikke vide, hvordan det gaaer til med den Guddommelige Oplysning i et Hierte, og hvor megen Uroe derved maae overvindes, ret ere stolte af, at de saa vist kiende ren Gud i 3 Personer, uden mindste Tvivl, og vel tænke om de Troende, som ansee Frelseren for Faderen og Sønnen, at de ere nogle taabelige Folk, som ey kunne see, det de bilde sig ind, saa læt at see, da dog disse Vildfarende ere gandske nær ved den rette Vey; hine derimod kiende hverken Faderen

60

eller Sønnen, thi kiendte de Faderen, kiendte de og Sønnen.

10 Som nu Gud ikke kiendes, og Skiulet ikke borttages, uden i Christo, saa er der fornøyeligt for en Troende at see, hvorledes Afguderiet, som har hersket hos saa mange Nationer, og endnu hersker i en stor Deel af Verden, indeholder saa kiendelige, skjønt forqvaklede Spor af Naadens Lærdom; thi hvad ere deres oprettede Afguds Billeder andet end et Beviis paa, at de troede Gud vilde tilbedes i og under et synligt Billede, som Naturen af sig selv ei kunde falde paa, førend den lærte af andre, at Gud i sin Tid under menneskelig Skikkelse, i Sønnen Messia, vilde aabenbare sig blant Menneskene; og vise ikke deres Ofringer en Levning af den Lærdom, at Mennesker er i sig selv saa urent og besmittet, at det ei maae komme til Gud, uden en fremmed Retfærdighed. Det er Under, at disse klare Vestigia om den ældgamle og altid eens beskafne Naadens Lærdom ikke røre vore Tidens Skarpsindige; men det er tillige et Beviis paa Naturens Blindhed, som seer ikke noget, skjønt hele Secula og Nationer tale mod dem; og således ligne disse

61

II. De hedenske Philosopher, som havde Mod og Indsigt nok til at forkaste Almuens selv-udvalgte Gudsdyrkelser, men gik tillige fordi den sande Kierne af al Religion, som er at Finde Gud i hans Forsonittg;

Thi:

Dette er det evige Liv, at de kende dig den ene sande Gud, og den du udsendte Jesum Christum.

M. P. O.

62